

Ines Härtel, Roman Budzinowski (Hrsg.), *Food Security, Food Safety, Food Quality. Current Developments and Challenges in European Union Law*, Nomos, Baden-Baden 2016, ss. 281.

Recenzowana książka jest pokłosiem wspólnych polsko-niemieckich sympozjów naukowych zorganizowanych przez Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą (prof. I. Härtel) oraz Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (prof. Roman Budzinowski). Temat przewodni pracy stanowi prawo żywnościowe, a w nieco mniejszym stopniu prawo rolne i polityka rolna w obszarze prawa europejskiego. Cechą charakterystyczną całej publikacji jest dostrzeżenie wagi prawa w odniesieniu do unikatowego, niezbędnego do życia produktu, jakim jest żywność. Z uznaniem należy ocenić przyjęty, zasadniczo przez wszystkich Autorów, sposób przedstawienia tej problematyki, tj. nie tylko teoretyczny, ale również nawiązujący do praktyki stosowania prawa.

Regulacja prawna dotycząca żywności została ujęta w czterech rozdziałach: „Podstawy prawne, struktury i rozwój” (*Legal Framework, Structures and Developments*) – rozdział I; „Dobra wspólne, rozwój technologiczny i bezpieczeństwo żywności” (*Common Goods, Technological Developments, Food Safety*) – rozdział II; „Produkcja rolna, struktury i reformy Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej” (*Agricultural Production, Structure and Reform of Common Agricultural Policy in the EU*) – rozdział III oraz „Współczesne procesy i instrumenty w kontekście globalnym” (*Current Processes and Instruments in the Global Context*) – rozdział IV.

Zróznicowanie tematyczne dwudziestu dwóch artykułów zamieszczonych w książce jest znaczne. Obok publikacji o ogólniejszym charakterze, a nawet o interdyscyplinarnym profilu, są też opracowania poruszające istotne tematy, ale mające węższy charakter, co oczywiście w żadnym stopniu nie obniża ich wartości naukowej. Cenne jest podjęcie dyskursu naukowego w szerokim gronie, skoncentrowanego na nowej dziedzinie prawa (prawo żywnościowe), nowych trendach Wspólnej Polityki Rolnej, jak również uwzględnienie zagadnień o światowym znaczeniu, jak standardy bezpieczeństwa żywności w *Codex Alimentarius* i TTIP oraz wpływ społecznej odpowiedzialności biznesu na przemysł spożywczy. Nie sposób oczywiście omówić, za względu na ograniczony rozmiar recenzji, wszystkie analizowane w poszczególnych artykułach zagadnienia, stąd też wskazane będą jedynie ich zasadnicze aspekty.

Na szczególną uwagę zasługują artykuły I rozdziału, niejako wiodące w książce i mające, jak wspomniano, zasięg interdyscyplinarny. I. Härtel (*The Right to Food – normative references in the multi-level system*) przedstawia prawo do żywności jako specyficzne spośród praw człowieka i występujące wielopoziomowo w systemie prawa, tj. w prawie międzynarodowym (np. *right to adequate food* – Pakty Praw Człowieka ONZ), w prawie europejskim i krajowym, jak też w obszarze *soft law*. Autorka analizuje trudności, jakie stwarza wykonywanie tego prawa, w szczególności gdy chodzi o możliwość jego dochodzenia. W konkluzji podkreśla rolę czynników pozaprawnych (politycznych, ekonomicznych i społecznych) w egzekwowaniu prawa do żywności. Z kolei R. Budzinowski (*Food-related challenges of the Common Agricultural Policy in the context of the development of agricultural law*) przedstawia nowe zjawiska wpływające na Wspólną Politykę Rolną, w szczególności problematykę żywnościową, np. pogłębiającą się potrzebę zaopatrzenia społeczeństwa w żywność (*food security*), zapewnienie bezpiecznej żywności (*food safety*), a także ich realizację uwzględniającą wyzwania związane z zasobami naturalnymi oraz z aspektem terytorialnym.

Następny II rozdział odnosi się do dóbr wspólnych, rozwoju technologicznego i bezpieczeństwa żywności. Są to obszary objęte szeroką już obecnie regulacją, w których dominuje ochrona dobra, jakim jest życie i zdrowie konsumenta żywności, zwłaszcza ze względu na wprowadzanie nowości technologicznych (np. w zakresie inżynierii genetycznej, nanotechnologii) o nierozpoznanym do końca oddziaływaniu oraz przy braku dowodów ich negatywnego wpływu na przyszłe pokolenia (ze względu na krótki okres spożywania takich produktów). Zagadnienia te zostały przedstawione w różnym ujęciu w artykułach: K. Leśkiewicz (*Legal aspects of the concept of food and of production methods*), J. Moniena, (*The New Opt-Out Rule – new challenges in the legal multilevel system of the usage of GMOs*), K. Różańskiego (*Food safety and food security in the light of the European Court of Justice judgment concerning the presence of GMO's pollen in honey and its influence on the Honey Directive and relevant existing legislation*) i Ł. M. Sokołowskiego (*New regulation on Novel Foods*). Wymogi prawa dotyczące bezpieczeństwa żywności analizowane są w artykułach: Ch. Thomasa (*Requirements for the food safety of food commodities*) i A. K. Mayer

(*The regulation of endocrine disruptors in plant protection products – a hazard for food safety?*). Ten ostatni tekst powinien znaleźć się w rozdziale II, a nie rozdziale III, jako bardziej związany z bezpieczeństwem żywności niż z produkcją rolną i dlatego w tym miejscu recenzji został przywołany. Funkcję i rolę instytucji oceniającej ryzyko związane z żywnością w UE, tj. Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności, przedstawia artykuł A. Zielińskiego (*The role of the European Food Safety Authority in shaping the safety and quality of food*).

Zagadnienia własności intelektualnej obecne są w prawie rolnym i żywnościowym od dawna, choćby ze względu na prawo *sui generis*, jakim jest wyłączne prawo do odmiany rośliny, czy też konstrukcje nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych. Znalazły one również swoje miejsce w publikacji w postaci artykułu Ch. A. Flaskuhler omawiającej patenty w odniesieniu do żywności (*Patents on food – important questions in a world of radical changes*). Ponadto w rozdziale II zamieszczone zostały artykuły Autorów stawiających istotne pytania, co do odpowiedzialności dystrybutorów żywności: A. Szymeckiej-Wesołowskiej (*Responsibility of the distributor for food labelling – a revolution?*) oraz oświadczeń zdrowotnych umieszczanych na produktach żywnościowych: M. Olbrish (*Health claims – challenges and health claims – challenges and chances for management decisions in food industry*). Dopelnieniem tej części książki jest artykuł D. Brandauera (*Food quality in history – the genesis of the Bavarian purity law (beer) from 1516 until today*), zwracający uwagę na nowe uwarunkowania produkcji piwa w Niemczech, jednakże przy zachowaniu oddziaływania, w pewnym zakresie, tradycyjnych sposobów produkcji zgodnie z dawnymi przepisami.

Z kolei rozważania rozdziału III skoncentrowane są na prawnych aspektach rolnictwa, które stanowi pierwsze ogniwo łańcucha żywnościowego. Kontrowersyjne zagadnienie „zazieleniania” w ramach Wspólnej Polityki Rolnej zostało omówione w artykule J. F. Stoepkera (*Greening the new goal of the Common Agricultural Policy of the European Union for 2020*), natomiast również kontrowersyjna problematyka dotycząca klauzuli nadużycia w kontekście premii redystrybucji w artykule J. Hindahl (*The abuse clause in context of the redistribution premium – a failure in its construction*). Aktualna i podlegająca obecnie zmianom tematyka rolnictwa ekologicznego znalazła miejsce w artykule M. Olbrisha (*Organic Farming 3.0 – towards a process of legal change*). W rozdziale III została również umieszczona grupa artykułów poruszających wątki w większym stopniu z prawa cywilnego, a dotyczących umów oraz łańcucha dostaw w odniesieniu do bezpieczeństwa żywnościowego i ryzyka produkcji: I. Lipińskiej (*Contractual relations on the EU agricultural market in the context of food security and production risk*), A. Kapały (*Short food supply chains in the EU Law*), A. Suchoń (*The participation and significance of cooperatives in food supply chains – selected legal issues*). Cywilistyczny kontekst zawiera także artykuł H. Schmelz (*The legal implementation of the principle of local residence in the Real Property Transactions Act*).

Dopelnieniem całości książki są artykuły zamieszczone w IV rozdziale, zawierające interesujące i niezmiernie aktualne rozważania z zakresu tzw. międzynarodowego prawa żywnościowego.

Recenzowana książka prezentuje w pełni wyrównany, wysoki poziom warsztatu naukowego. Może ona stanowić nie tylko bogate źródło wiedzy oraz inspiracji dla pracowników naukowych na wydziałach prawa i administracji uniwersytetów i szkół wyższych, jak również studentów kierunku prawa i administracji, ale może również posłużyć specjalistom z innych dziedzin nauki zajmujących się żywnością i rolnictwem oraz prawami człowieka. Komentarze i odniesienia do praktyki stosowania prawa przedstawiane przez Autorów publikacji mogą okazać się pożyteczne w orzekaniu przez sądy, a także przy wydawaniu decyzji przez organy administracji państwowej, jak również stanowić pomoc dla przedsiębiorców i samych konsumentów żywności, dokonujących wyboru produktu.

MAŁGORZATA KORZYCKA

PRZEGLĄD PRAWA ROLNEGO

NR 2 (19) – 2016, 281-284

DOI: 10.14746/ppr.2016.19.2.15